

3. Мішенкова, К. В. Готельне господарство України як складова інфраструктури ринку туристичних послуг [Текст] / К. В. Мішенкова // Вісник ДонДУЕТ. – 2002. – № 4 (16). – С. 150-157.
4. Самарцев, Е. Гостиницы Украины. Каким будет завтрашний день [Текст] / Е. Самарцев // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2002. – № 6. – С. 14-19.
5. Статистика. Гостиничный бизнес в 2001-2005 году в цифрах и фактах [Текст] // Гостиничный и ресторанный бизнес. – 2006. – № 3. – С. 62-66.
6. Режим доступа: <<http://www.travel.ru/news/2008/03/02/120769/html>>.

УДК 336.714:338.46

Хараман В.С. (ДонДУЕТ, Донецьк)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено досвід зарубіжних банків із розвинутою системою інвестиційних послуг, а також визначено характеристики, проблеми і перспективи розвитку інвестиційних банківських послуг в Україні.

Ключові слова: *інвестиційні послуги, цінні папери, фінансовий ринок, андеррайтинг, інвестиційні ресурси.*

Банківська система – це сектор економіки, що перебуває в постійному розвитку і пропонує нові види фінансових послуг. З одного боку, поява нових банківських послуг є результатом розвитку економіки та реакцією на попит її суб'єктів. З іншого боку, пропозиція нових банківських послуг спонукає до активної взаємодії між фінансовими інститутами, представниками реального й фінансового секторів економіки і сприяє активізації підприємницької діяльності та розвитку економіки в країні. Подібна динаміка характерна для розвинених і для транзитивних країн, а також і для України.

Сьогодні у вітчизняній банківській сфері активно пропонуються різноманітні види розрахунково-касових, кредитних та посередницьких послуг. Розвиток банківської сфери, у свою чергу, супроводжується відповідними науковими розробками й дослідженнями. Зокрема, у працях О.І. Барановського, О.В. Васюренка, Т.Т. Ковальчука, В. І. Мішенка, А.М. Мороза, А.А. Пересади, М.І. Савлука, С.А. Циганова, В.С. Шапрана [1], С.І. Шумської та інших висвітлено теоретичні основи банківської справи, механізми здійснення банківських операцій, еволюція національних банківських систем в умовах інтернаціоналізації світового господарства, аспекти формування й діяльності банківської системи України в умовах ринкової трансформації економіки, роль банківського кредитування для підтримки інвестиційного процесу в економіці України тощо.

Проте в практиці вітчизняного фінансового сектору не отримали належного розвитку інвестиційні банківські послуги.

Метою статті є висвітлення досвіду зарубіжних банків із розвинутою системою інвестиційних послуг, а також визначення характеристик, проблем та

перспектив розвитку інвестиційних банківських послуг в Україні. Через нерозвиненість послуг інвестиційного спрямування з боку банків питання щодо практики та перспектив їх активізації на вітчизняному фінансовому ринку недостатньо відображені й у вітчизняній літературі.

З метою активізації руху інвестиційних ресурсів в Україні розглянемо досвід американських банків із розвиненою системою послуг інвестиційного спрямування щодо організаційної структури надання таких послуг та їх доходності. Структуризація інвестиційного бізнесу в банках США має різну конфігурацію. Наприклад, інвестиційні послуги банку Merrill Lynch здійснюються за трьома напрямками [1]:

1. Група глобальних ринків та інвестиційного банківського бізнесу.
2. Група приватної клієнтури.
3. Група інвестиційних менеджерів.

Група глобальних ринків та інвестиційного банківського бізнесу проводить брокерське обслуговування клієнтів на ринках акцій, боргових інструментів, деривативів, валютних ринках, надає послуги на ринку капіталів, проводить інвестиційні банківські операції. Групи приватних клієнтів та інвестиційних менеджерів відокремлені від функціональної групи і виконують маркетингові функції.

У банку Morgan Stanley інвестиційні послуги здійснюються за чотирма напрямками: індивідуальним, інституційним, інвестиційного менеджменту; кредитного обслуговування [1].

Розподіл послуг на певні підрозділи по роботі з фізичними особами і корпоративними клієнтами є звичною практикою організації діяльності для українських банків, оскільки саме таким чином організовано надання банківських послуг і в Україні.

У Lehman Brothers діє варіант розподілу бізнесу на три сегменти:

1. Інвестиційний банкінг.
2. Ринок капіталів.
3. Інвестиційний менеджмент.

В узагальненому вигляді система надання інвестиційних послуг у зарубіжних банках (на основі практики п'яти найбільших інвестиційних банків США) враховує такі напрями:

1. Послуги інвестиційного банкінгу (інвестиційний консалтинг).
2. Брокерські послуги (ринок акцій; ринок цінних паперів із фіксованим процентом; іпотечний ринок і ринок нерухомості; товарний ринок).
3. Послуги інвестиційного менеджменту (створення та управління фондами різних типів; довірче управління для населення; довірче управління для професіональних інвесторів).
4. Сервісні (обслуговуючі, супутні) послуги (кредитна підтримка інвесторів; кредитна підтримка емітентів; проведення валютно-обмінних операцій; рахунково-клірингове обслуговування; страхування; аналітична підтримка).

Виділяючи основні напрями інвестиційних послуг зарубіжних банків, слід звернути увагу на те, що основною умовою для інвестиційної діяльності банків є чіткий розподіл таких напрямів банківського бізнесу, як брокерські по-

слуги і послуги андеррайтингу. Це спрямовано на те, щоб обмежити можливості шахрайства, коли брокери рекомендують клієнтам купувати саме ті цінні папери, за андеррайтинг яких відповідає певний банк (банківський холдинг).

Розглянемо ці напрями надання інвестиційних послуг детальніше [1].

У більшості американських банків до послуг інвестиційного банкінгу належать андеррайтингові послуги, послуги з проведення злиття і поглинання – M&A (Mergers & Acquisitions – злиття і поглинання), інші консультативні послуги корпоративним клієнтам і урядам. При цьому американські інвестиційні банки не відмовляються від надання брокерських, кредитних та розрахункових послуг.

Прибутковість операцій «Інвестиційний банкінг» у найбільших американських інвестиційних банках має такі характеристики. Насамперед такі статті, як доходи від андеррайтингу і доходи від обслуговування злиття і поглинання (M&A), залишаються нестабільними, оскільки залежать від кількості і обсягів первинного розміщення акцій на фондових біржах (послуги андеррайтингу – IPO), від бажання емітентів виходити на первинний ринок із новими емісіями та ін.

Зазначимо, що послуги андеррайтингу на великі суми у великих кількостях не здійснюються банками постійно. Первинне розміщення акцій таких компаній, як Microsoft, IBM або Pfizer, буває раз на десятиліття, і за них точиться дуже жорстка конкурентна боротьба.

Основними учасниками і конкурентами на ринку андеррайтингу в США є такі фінансові холдинги, як Merrill Lynch, Goldman Sachs і Morgan Stanley, активи кожного з яких перевищують 0,5 трлн дол.

Саме доходи від брокерської діяльності є джерелом доходів для банку, що дає змогу йому втримувати свої позиції на ринку та перечекати несприятливі роки – коли немає або є в дуже незначній кількості попит і на послуги банків щодо первинного розміщення акцій компаній на фондовій біржі чи послуги супроводження злиття і поглинання. Доходи від комісії за брокерське обслуговування становлять значну частку і переважають інші види доходів і комісій. Наприклад, за 9 місяців 2006-2007 фінансового року доходи від брокерського обслуговування в компанії Lehman Brothers становили понад 75% від загальної суми доходів.

У більшості американських інвестиційних банків доходи від інвестиційного менеджменту (довірчого управління активами) незначні. Але сектор управління активами є сектором, який створює попит.

Сервісними (обслуговуючими, супутніми) видами послуг, які для інвестиційного банку не є основними, але які потрібно підтримувати. При цьому в структурному сенсі «сервісні підрозділи» можуть бути складовими будь-якого іншого сектору банківських послуг. Наприклад, підрозділи з кредитної підтримки інвесторів часто належать до сектору брокерських послуг, а підрозділи, що відповідають за кредитування емітентів, – до сектору послуг інвестиційного банкінгу. Аналітичний підрозділ іноді зараховують до сегмента інвестиційного менеджменту і т. ін.

Загалом організація інвестиційних послуг американськими фінансовими холдингами представляє собою не одного

банку, а десятків юридичних осіб – компаній і банків, зареєстрованих не лише в США, а й по всьому світу, а фінансовий холдинг просто консолідує результати роботи в межах однієї групи, щоб ознайомити з ними інвесторів.

В Україні пропозиція інвестиційних послуг формується банками, інвестиційними та фінансовими компаніями.

Оцінити загальний стан, динаміку й структуру інвестиційних послуг фінансових установ, які працюють в Україні, неможливо, оскільки звітність, яку подають до регулюючих органів (Національного банку України та Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг), не містить подібної інформації. За існуючої нині узагальненої звітності можна оцінити лише обсяги й структуру банківських портфелів цінних паперів та активність банків і небанківських фінансових компаній на ринку брокерських послуг, в той час як питання андерайтингу, інвестиційного менеджменту та обслуговування операцій злиття і поглинання, а також дохідність таких послуг залишаються відомими в межах кожної окремої фінансової установи.

З огляду на сказане охарактеризуємо пропозицію інвестиційних послуг на прикладі певних банків та небанківських фінансових компаній.

Одним із банків, що надає послуги інвестиційного характеру в Україні, є ІНГ-банк України, серед напрямів діяльності якого: обслуговування, злиття і придбання компаній; сприяння в купівлі-продажу; діяльність на ринках пайового та боргового капіталу; загальні консалтингові послуги підприємствам. Зокрема, ІНГ-банк виступав лід-менеджером (послуги андерайтингу): випуску єврооблігацій Міністерством фінансів України на суму 506 млн дол.; випуску єврооблігацій ВАТ Концерн «Стірол» на суму 100 млн дол.; первинного розміщення акцій (ІРО) Астарт Холдинг НВ (українського виробника цукру) у розмірі 30 млн дол. на Варшавській валютній біржі; первинного розміщення акцій (ІРО) української групи в галузі нерухомості; випуску єврооблігацій компанії-длера на ринку сталі ЗАТ «Azovstal» на суму 175 млн дол. та ін.

ІНГ-банк надає послуги щодо злиття-поглинання (M&A). Банк виступав радником компанії МТС при придбанні українського оператора мобільного зв'язку УМС (сума трансакції становила 194 млн дол.), а також радником компанії «Союз-Віктан Груп» при придбанні компанії «Княжий Ірад».

Ще одним активним учасником ринку послуг інвестиційного банкінгу в Україні є АКІБ «УкрСиббанк»[2]. З 2001 року АКІБ «УкрСиббанк» виступав андерайтером та співандерайтером по 36 емісіях облігацій на загальну суму понад 3,8 млрд грн. Лише 2005 року банк взяв участь у 17 випусках корпоративних облігацій на суму 1,8 млрд грн, що становило близько 52% усіх ринкових випусків, здійснених компаніями України цього року. Інвестиційні послуги надаються банком для таких компаній: ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.», ДМА «Борислав», ЗАТ «Сармат», ДП ЗАТ «ВО «Київ-Конті», «Конті-Інвест», туристична фірма «САМ», ВАТ «Азот», ЗАТ «Одеський завод шампанських вин», ТОВ «Караган» тощо. «УкрСиббанк» також брав участь у випуску муніципальних облігацій міста Києва, Харкова, Одеси, Донецька.

Крім того, «УкрСиббанк» здійснює активну брокерську та дилерську діяльність.

рів. Власний портфель цінних паперів банку станом на 1 січня 2006 року дорівнював 848 млн грн [2].

Послуги інвестиційного банкінгу в Україні надає й низка інших банків, у т.ч. «Промінвестбанк», «Приватбанк», «ТАС-Комерцбанк», «ІІадра», «Фінанси і кредит» та інші.

Активними учасниками ринку інвестиційних послуг в Україні є не лише банки, а й небанківські фінансові компанії.

Так, наприклад, інвестиційна компанія Dragon Capital [3], надає повний спектр брокерських та інвестиційно-банківських послуг в Україні, серед яких брокерські послуги, послуги інвестиційного банкінгу, послуги управління активами, пряме інвестування, аналітика.

Протягом 2007 року інвестиційно-банківський підрозділ компанії Dragon Capital провів первинне розміщення акцій на фондових біржах та приватне (позабіржове) – для 12 українських компаній та банків на суму понад 400 млн дол., а також взяв участь як радник в угодах із залучення боргового фінансування на загальну суму 300 млн дол.

У частині надання брокерських послуг брокерський відділ компанії є найбільшим торговцем акціями на ПФТС. Компанія надає також консультаційні послуги, у т.ч. для українських компаній та банків: мережа супермаркетів «Велика Кишеня», мережа магазинів будівельних матеріалів «Нова Лінія», «Родовід-Банк», «Укрінбанк», «ЛуАЗ», «Київ-газ» та ін.

Крім компанії Dragon Capital, послуги інвестиційного спрямування в Україні надаються такими небанківськими фінансовими установами: УФГ (Українська фінансова група), інвестиційно-фінансова група «Сократ», «Столиця-цінні папери» та ін.

Висновки. Розглянувши аспекти надання інвестиційних послуг на прикладі деяких американських фінансово-банківських груп та українських фінансових установ, можна зробити такі висновки.

У розвинених зарубіжних країнах важливою складовою ринку банківських послуг є інвестиційні послуги, які зближують фінансовий і реальний сектори економіки, сприяють надходженню вільних фінансових ресурсів до підприємств, а для банків розширюють джерела їх доходів.

Класичні інвестиційні послуги (андерайтинг, операції злиття і поглинання) не є стабільним і постійним джерелом доходів, оскільки банки в цьому секторі дуже залежні від кон'юктурних сплесків активності на ринках M&A і керування, злиття і поглинання, а й передбачає великий спектр операцій: від простого брокериджа до управління активами і сервісних функцій.

В Україні на сучасному етапі відсутня зведена узагальнена статистика з інвестиційних послуг банків, а також з інвестиційних послуг небанківських фінансових установ. Подібна ситуація обмежує можливості щодо висвітлення та оцінки реальних кількісних і якісних характеристик ринку інвестиційних послуг в Україні. У свою чергу, відсутність окремих розділів у статистичній звітності фінансових установ щодо інвестиційних послуг свідчить про нерозвинутість цього сегменту фінансового ринку в Україні.

Вивчення практики інвестиційних послуг на досвіді деяких банків та небанківських фінансових компаній в Україні свідчить, що найбільш розвиненим є напрямок брокерських послуг, які надаються всіма фінансовими установами. У статті розвинуто є послуги щодо андеррайтингу та обслуговування операцій злиття і поглинання (M&A).

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є послуги інвестиційного менеджменту (довірчого управління активами професіональних учасників фінансового ринку та активами (заощадженнями) приватних осіб). Слід наголосити на тому, що інвестиційний менеджмент у розрізі створення і управління інвестиційними фондами і класичного довірчого управління є могутнім інструментом залучення ресурсів. Можливості цього інструменту не лише можуть дорівнювати дохідності від брокерських операцій, а й спроможні поживати попит на інші фінансові послуги.

Література

1. Шапран, В. С. Инвестиционная отрасль США: тенденции в развитии [Электронный ресурс] // Инвестиционный банкинг. – 2006. – № 1(1). – Режим доступа: <reglament.net/banking/2006/1/statya.htm>.
2. Матеріали «УкрСиббанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.ukrsibbank.com/ru/investicionnyj_biznes>.
3. Матеріали компанії «Драгон – капітал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.dragon-capital.com/ru/investment-bankin>.